

PRIORITĂȚILE CHEIE DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ ALE COMUNITĂȚII ASOCIAȚIEI BUSINESSULUI EUROPEAN DIN MOLDOVA

Stimate Doamne, Stimați Domni,

Asociația Business-ului European (EBA) salută și susține eforturile instituțiilor statului de a **spori competitivitatea Republicii Moldova în lumina procesului de aderare la Uniunea Europeană (UE)**, semnalând, totodată, anumite arii sensibile care urmează a fi îmbunătățite în vederea asigurării unei dezvoltări economice durabile.

În context, subliniem faptul că recent EBA a demarat un exercițiu amplu în rândul membrilor săi menit să colecteze opiniile și sugestiile comunității de afaceri, fiind axate pe anumite arii de interes precum:

- **Sporirea competitivității și sustenabilității economiei Republicii Moldova;**
- **Valorificarea oportunităților integrării europene a RM;**
- **Reducerea barierelor și provocărilor asociate acestui proces.**

Procesul de aderare a Republicii Moldova la UE reprezintă o prioritate strategică, constituind, totodată, cel mai important avantaj și catalizator pentru dezvoltarea mediului de afaceri și asigurarea unei creșteri economice durabile. Această oportunitate face ca Moldova să devină mai atractivă pentru investitorii locali și internaționali. Totuși, atestăm la moment faptul că unele state din regiune (Montenegro, Macedonia), precum și Africa de Nord (Tunisia) devin din ce în ce mai des ținta deciziilor investiționale de extindere pentru companii europene multinaționale din motivul că Guvernele acestor țări au oferit o gamă mai atractivă de instrumente care reușesc să atragă investitorii.

În același timp, este esențială **asigurarea transparenței publice în ceea ce privește implementarea Planului de Creștere și gestionarea fondurilor alocate în acest scop**. Acest lucru este cu atât mai important cu cât Planul prevede investiții în infrastructură în diverse sectoare ale economiei, implicând organizarea de licitații publice pentru aceste proiecte.

O altă preocupare importantă vizează **comunicarea clară și deschisă privind pozițiile de negociere** și necesitatea stabilirii unor perioade de tranziție acolo unde este posibil și justificat, în procesul de aliniere a legislației naționale la acquis-ul comunitar. În anumite cazuri, atât mediul de afaceri, cât și instituțiile publice nu sunt pe deplin pregătite pentru implementarea noilor reglementări. În acest context, procesul de aderare la UE trebuie să fie predictibil și coerent, însoțit de un sistem eficient de comunicare și consultare cu mediul de afaceri. Totodată, acesta trebuie susținut prin programe guvernamentale și/sau ale partenerilor de dezvoltare, menite să faciliteze procesul de conformare și să compenseze parțial costurile aferente adaptării la noile cerințe.

Asigurarea unui proces predictibil și coerent de aderare la UE - Implementarea programului de aderare impune necesitatea unei analize profunde a modului în care vor fi preluate cerințele europene. În context merită subliniat faptul că Directivele UE oferă și un anumit grad de flexibilitate Statelor Membre prin menținerea dreptului de decizie asupra unor aspecte ce țin de modul de implementare a acestora, dar și posibilitatea negocierii unor derogări pe anumite arii sensibile. Cu toate acestea este important ca eventualele cereri de derogări să fie consultate și coordonate cu mediul de afaceri într-un mod transparent și incluziv.

Implementarea cadrului armonizat urmează să fie făcută în strictă **consultare cu mediul de afaceri și cu oferirea unui interval de timp rezonabil** între publicarea dispozițiilor noi sau modificate și intrarea lor în vigoare, astfel încât să fie înțeles pe deplin impactul noilor modificări.

Urmare a acestui exercițiu a fost conturat un tablou clar de provocări sistemice și necesități care afectează atât stabilitatea, cât și dezvoltarea afacerilor și care, în mare parte, pot fi grupate după cum urmează:

1. Continuarea reformelor inițiate în **justiție** pentru a asigura competitivitatea investițiilor și integrarea europeană. În acest sens, independența sistemului de justiție și creșterea eficienței și transparenței acestuia rămân a fi încă puncte vulnerabile care urmează a fi soluționate.
2. **Extinderea** reformei justiției asupra **profesiilor juridice conexe**. Reforma justiției nu poate fi considerată completă atât timp cât se limitează la instanțele judecătorești și procuratură. Este necesară extinderea reformei și asupra profesiilor juridice conexe (executorii judecătorești, administratorii autorizați și experții judiciari) care exercită atribuții de autoritate publică sau emit acte cu efecte juridice semnificative, care uneori, influențează direct funcționarea sistemului judiciar, dar și a climatului de afaceri. Lacunele cadrului normativ și asimetriile mecanismelor de administrare, autoadministrare și supraveghere ale acestor profesioniști creează riscuri de abuz, afectează siguranța juridică și credibilitatea actelor de justiție.

Considerăm necesară consolidarea rolului Ministerului Justiției în supravegherea acestor profesii și revizuirea cadrului normativ aplicabil. Problemele concrete aferente acestor profesii au fost semnalate anterior guvernării de către EBA și pot fi dezvoltate în cadrul unui dialog instituțional dedicat.

3. Asigurarea unei **armonizări** calitative și **sustenabile** cu acquis-ul Uniunii Europene. Procesul de armonizare continuă să se desfășoare într-un ritm care, deseori, depășește capacitatea instituțională de elaborare a unor reglementări de calitate. Constatăm tot mai frecvent acte normative insuficient conceptualizate, slab corelate cu cadrul juridic existent, insuficient ancorate în realitățile economice și administrative naționale și dificil de aplicat în practică. Totodată, în anumite cazuri se observă o abordare formalistă a exercitiului de armonizare, în care îndeplinirea calendarului de transpunere prevalează, uneori, asupra obiectivelor de calitate a reglementării, securitate juridică și predictibilitate pentru mediul de afaceri, fără a lua în considerare fezabilitatea implementării acestor prevederi. O asemenea abordare generează un cadru normativ fragmentat și incoerent, ale cărui costuri vor fi suportate atât de autoritățile publice, cât și de întreprinderi și cetățeni.

Considerăm esențial ca procesul de armonizare să fie orientat spre calitatea reglementării și nu exclusiv spre viteza transunerii. Proiectele de acte normative trebuie să fie riguros fundamentate, bine conceptualizate, sistematizate și corelate atât cu legislația națională, cât și cu realitățile economice și instituționale pe care urmează să le reglementeze. O atenție deosebită trebuie acordată etapei de elaborare inițială a proiectelor, deoarece experiența demonstrează că deficiențele conceptuale existente în versiunea inițială sunt rareori remediate integral în procesul de avizare și consultare publică.

4. Continuarea procesului de **dereglementare, debirocratizare și digitalizare** a serviciilor publice, cu focus sporit pe îmbunătățirea procedurilor de vămire, a procesului de standardizare și certificări, inclusiv pe identificarea laboratoarelor performante, dar și instruirea corespunzătoare a funcționarilor în linie cu cerințele impuse la nivelul UE. Totodată, urmează a fi implementate **reforme structurale pentru a spori creșterea**

economică, cu accent prioritar pe companiile de pe piața de servicii, dar și prin susținerea și motivarea producerii și sporirea valorii adăugate în toate sectoarele, în special în acele în care deja se dezvoltă investițiile: automotive, industria ușoară, agro-industrială, zootehnie. Motivarea extinderii unei afaceri, sau atragerea unui nou investitor poate fi posibil prin crearea unor instrumente fiscale sau de suport financiar atractive, așa cum acestea deja exista în alte țări (Balcanii de Vest sau Africa de Nord) spre care deja exista un interes mai mare din partea investitorilor. De aceea – propunerea este de a alocă fonduri din Planul de Creștere (*Growth Plan*) – cu o componentă de Grant – menite să susțină dezvoltarea Serviciilor sau producerea/procesarea, prim generarea valorii adăugate - doar așa este posibilă lărgirea bazei fiscale și asigurarea elementului de creștere economică într-o paradigmă de dezvoltare economică durabilă.

5. **Consolidarea coordonării interinstituționale** în domeniile **trans-sectoriale**. O categorie distinctă de probleme este reprezentată de domeniile trans-sectoriale, care implică competențe partajate între mai multe autorități publice centrale și necesită o coordonare efectivă atât în elaborarea politicilor, cât și în redactarea actelor normative. În practică, asemenea subiecte rămân frecvent fără o soluționare efectivă, fiind transferate succesiv între autorități, fiecare apreciind că responsabilitatea principală revine altei instituții. În lipsa unor mecanisme clare de coordonare și asumare instituțională, problemele respective pot rămâne nerezolvate ani la rând, în timp ce operatorii economici continuă să suporte riscurile juridice și costurile generate de incertitudinea normativă. Exemple relevante sunt lipsa aprobării normelor privind pierderile tehnologice admisibile ale produselor petroliere în scopuri fiscale și vamale sau inexistența unei soluții legislative și practice coerente privind regimul juridic al deșeurilor provenite de la navele aflate în trafic internațional ce urmează a fi recepționate în porturile Republicii Moldova. În ambele cazuri, caracterul interdisciplinar al problematicii a condus la o inacțiune generalizată din partea autorităților de resort și la inhibarea dialogului instituțional în vederea identificării unei soluții.

Se impune instituirea unor mecanisme eficiente de coordonare interinstituțională pentru proiectele și problemele cu caracter trans-sectorial, precum desemnarea unei autorități coordonatoare la nivel de guvern și stabilirea unor termene obligatorii pentru identificarea și promovarea soluțiilor normative comune.

6. **Privatizarea întreprinderilor de stat** prin atragerea unor investitori europeni / internaționali credibili va asigura un proces sigur și transparent în acest sens, dar și va contribui substanțial la creșterea economică așteptată.
7. Implementarea reformelor structurale de impact pe **piața muncii** și **consolidarea sistemului de educație/învățământ cu cerințele pieței**. Toate aceste eforturi sunt menite să soluționeze problemele legate de lipsa personalului calificat, migrația specialiștilor, dificultatea de a atrage și păstra angajați, dar și de procesele ce țin de atragerea străinilor în câmpul muncii din Republica Moldova.
8. **Dezvoltarea sectorului financiar și a pieței de capital** rămâne indiscutabil o prioritate – acesta constituind un element indispensabil pentru atragerea investițiilor, diversificarea mecanismelor de finanțare precum și a pieței de asigurări pentru susținerea dezvoltării economice pe termen lung a Republicii Moldova.
9. Predictibilitatea cadrului de **politici fiscale** și armonizarea acestuia în linie cu cerințele și condițiile impuse de legislația UE, înlăturarea inechităților existente, inclusiv sub aspect de concurență neloială, reconceptualizarea modului în care sunt taxate investițiile, reprezintă de asemenea o arie sporită de interes.

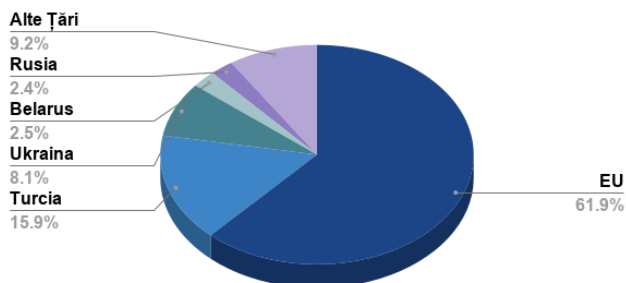
10. Implementarea măsurilor menite să sprijine dezvoltarea **sectorului energetic și de regenerabile**, dar și să îmbunătățească politicile de mediu

Mai jos vom oferi mai multe propuneri de politici ce vin să susțină o dezvoltare economică durabilă, ce derivă din unele priorități sus-menționate:

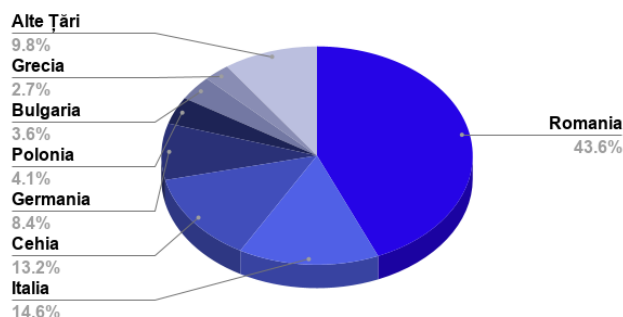
INDICATORI MACROECONOMICI. Trimestrul I, 2026

- Comparativ cu trimestru I, 2025, **Produsul Intern Brut** a crescut cu 0,4%.
- **Rata inflației anuală** (martie 2026 față de martie 2025) a constituit 5,8%.
- Soldul **datoriei de stat** a atins nivelul de 142,6 mild. MDL (7,1 mild Euro) și a înregistrat o majorare cu 16% comparativ cu trimestrul I 2025. Datoria de stat internă a însumat 56,1 mild. MDL (2.79 mild. Euro), în creștere cu 20% și datoria de stat externă – 86,5 mild. MDL (4,31 mild. Euro), care a sporit cu 13,5%.
- În ianuarie-martie 2026, **exporturile** au constituit 848,48 mil Euro și s-au majorat cu 10,16% față de perioada similară a anului 2025. Exporturile către UE au totalizat 524,88 mil Euro (creștere cu 9,5%), reprezentând 61,86% din totalul exporturilor RM.
- Valoarea **importurilor** în ianuarie-martie 2026 a crescut cu 1,43% și a constituit 2 453,13 mil. Euro. Importurile din UE au însumat 1 386,29 mil Euro, majorare cu 2,85%, deținând o pondere de 56,51% din totalul importurilor RM.
- **Câștigul salarial mediu lunar brut** a înregistrat o creștere de 9,7% și a constituit 15 987 MDL (798 Euro).
- **Producția industrială** a înregistrat o creștere cu 5,9% față de aceeași perioadă din anul 2025., fiind determinată de creșterea industriei prelucrătoare (+4,9%) și producției de energie (+11,5%)
- **Producția agricolă** a înregistrat o creștere cu 8,5% față de aceeași perioadă a anului precedent, totalizând aproximativ 2,5 mild MDL (124,5 M Euro). Producția animalieră s-a majorat cu 8,8%, iar producția vegetală a scăzut cu 7%.
- **Investițiile străine directe** au înregistrat intrări nete de capital în valoare de 43,7 mil. Eur (de 2,4 ori mai mult față de trimestrul I, 2025). Investitorilor din țările UE le-a revenit ponderea majoră – 85,8%, iar celor din alte țări – 14,2%. Principalii investitori străini în Moldova sunt originari din Cipru, Olanda, România, Franța, Bulgaria, Austria, Marea Britanie etc.

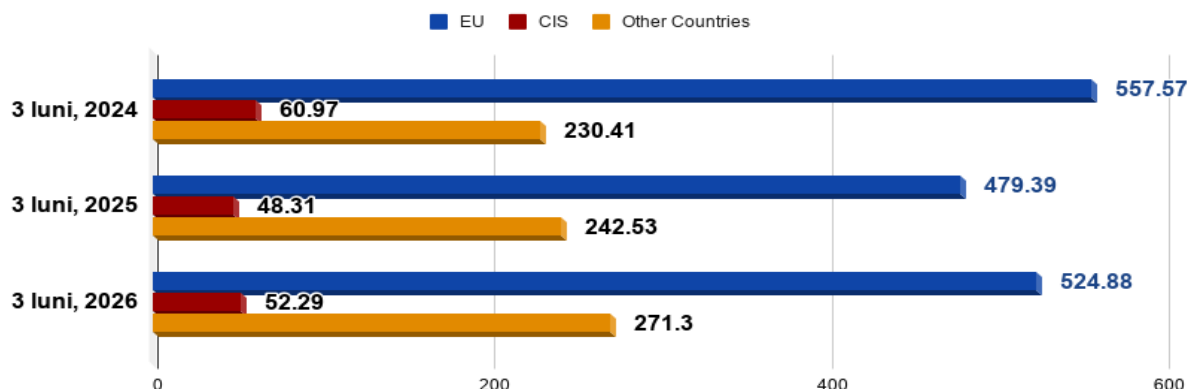
Exporturile RM. Trimestru I, 2026

Exporturile în UE, Trimestru I 2026

Exporturile RM în trimestru I 2026 (mil Euro)

1. PRIORITĂȚILE CHEIE PRIVIND PREDICTIBILITATEA POLITICILOR FISCALE ȘI STIMULAREA INVESTIȚIILOR

Un cadru fiscal predictibil, echitabil și competitiv reprezintă unul dintre principalii factori care influențează deciziile investiționale și dezvoltarea mediului de afaceri. În contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană, armonizarea legislației fiscale trebuie realizată în conformitate cu principiile acquis-ului comunitar, fără a afecta competitivitatea economiei naționale și fără a crea poveri administrative sau fiscale disproporționate pentru întreprinderi. Totodată, este necesară eliminarea inechităților existente și promovarea unui regim fiscal care stimulează investițiile, inovarea și dezvoltarea capitalului privat.

Priorități:

- Transpunerea Directivei UE cu privire la TVA, în special pe partea ce prevede armonizarea mecanismului de restituire a TVA;
- Eliminarea tratamentelor fiscale discriminatorii privind investițiile și veniturile investiționale;
- Reintroducerea conceptului de creștere de capital pentru persoanele juridice;
- Instituirea perioadelor de tranziție și a mecanismelor de conformare asistată pentru implementarea legislației UE;
- Continuarea digitalizării administrării fiscale și reducerea poverii administrative;
- Promovarea unui dialog permanent și predictibil între autorități și mediul de afaceri;
- Sporirea transparenței și eficienței achizițiilor publice prin implementarea bunelor practici europene, inclusiv utilizarea obligatorie a platformelor electronice de tranzacționare pentru o proporție minimă a procedurilor de achiziții publice de bunuri, în vederea alinierii cadrului juridic național la acquis-ul UE.

1.1. Predictibilitate fiscală și regulatorie pentru investiții

Modificările frecvente ale cadrului fiscal și regulatoriu — inclusiv taxe, accize, obligații de raportare, cerințe de conformare și termene de implementare — afectează capacitatea companiilor de a planifica investiții, de a gestiona costurile operaționale și de a menține competitivitatea pe termen mediu și lung.

Priorități:

- Instituirea unui calendar fiscal și regulatoriu multianual, cu consultarea reală și timpurie a mediului de afaceri;

- Evaluarea impactului economic al noilor măsuri și perioade rezonabile de tranziție, de minimum 6–12 luni, pentru orice modificare cu impact asupra producției, distribuției, comerțului, prețurilor sau obligațiilor de raportare;
- Anunțarea din timp a modificărilor de anvergură în politica fiscală, respectând principiul predictibilității, pentru a putea fi integrate în planificarea financiară a companiilor. Această abordare graduală va acorda companiilor timpul necesar pentru conformare la cadrul legal;
- În contextul proiectului de lege pentru modificarea unor acte normative privind simplificarea legislației fiscale și vamale (Politica fiscală și vamală pentru anul 2027), menținerea cadrului fiscal actual, astfel încât primele de asigurare de sănătate, de viață, de accidente, de invaliditate și de boli grave achitate de angajator în beneficiul salariatului să nu constituie venit impozabil pentru persoana fizică, iar cheltuielile aferente să rămână deductibile în limita plafonului anual stabilit de legislație, respectiv în limita unui salariu mediu lunar pe economie. Considerăm că această măsură reprezintă un instrument eficient de politică fiscală și socială, care contribuie la creșterea gradului de protecție financiară și socială a populației, la reducerea vulnerabilității populației în fața unor evenimente neprevăzute cu impact major asupra sănătății, capacității de muncă sau veniturilor, precum și la dezvoltarea unei culturi a responsabilității și prevenirii riscurilor.

1.2. Implementarea etapizată a noilor accize.

Ca o continuare a predictibilității menționate anterior, propunerea de a impune accize pentru băuturile carbogazoase cu zahăr și îndulcitori nu ține cont de planificările bugetare deja aprobate de companii și nici de calendarul de intrare în vigoare a sistemului SDA. Această măsură plasează comercializarea unor categorii întregi de produse într-o zonă de risc comercial major. Solicităm ca astfel de modificări să fie implementate etapizat, pentru a permite adaptarea pieței și a evita un efect de șoc la nivelul consumatorilor.

1.3. Reformarea taxării și controlului la importul autovehiculelor

Parcul auto al Republicii Moldova este printre cele mai învechite din Europa, iar structura importurilor agravează situația: un flux masiv de vehicule avariate „total loss” de la licitațiile din SUA, reparate superficial și înmatriculate fără verificarea integrității structurale și a sistemelor de siguranță, cu riscuri majore pentru consumatori; și un aflux crescând de automobile ieftine din China, importate prin canale gri, fără omologare de tip UE, service autorizat, garanție sau piese de schimb. Ambele fenomene distorsionează concurența în defavoarea dealerilor autorizați, erodează încasările bugetare prin subevaluare vamală și subminează siguranța rutieră.

Priorități:

- Verificarea obligatorie la vămuire a istoricului vehiculului (Carfax/AutoCheck, EUCARIS), marcarea statutului „daună totală” în registrul de stat și condiționarea înmatriculării de o expertiză tehnică certificată;
- Transpunerea Regulamentului (UE) 2018/858 — comercializarea vehiculelor noi doar cu omologare de tip europeană, rețea de service și garanție, indiferent de țara de origin;
- Restructurarea accizelor pe principiul „poluatorul plătește” (emisii CO₂ și norma Euro);
- Combaterea subevaluării vamale prin prețuri de referință din licitațiile internaționale;
- Calendar predictibil de implementare pe 3–5 ani, cu perioade de tranziție.

Măsura transpune acquis-ul UE privind omologarea, siguranța vehiculelor, emisiile și protecția consumatorului, contribuie la obiectivele Acordului de Asociere și creează condiții de concurență loială — precondiție a unei piețe auto compatibile cu piața unică europeană.

1.4. Sporirea accesului la finanțare

Accesul limitat la finanțare continuă să reprezinte una dintre principalele bariere în dezvoltarea întreprinderilor, în special a IMM-urilor, afectând capacitatea acestora de a investi, de a inova și de a-și extinde activitatea. Este necesară consolidarea instrumentelor de finanțare disponibile și creșterea eficienței programelor de sprijin, astfel încât un număr mai mare de companii să poată beneficia de resursele financiare necesare dezvoltării.

Priorități:

- Valorificarea pe deplin a Acordurilor cu finanțatori-cheie (UE, BERD, BEI, BM etc.) prin acordarea sprijinului financiar consistent business-ului;
- Revizuirea programele de sprijin existente astfel încât să fie captate cât mai multe companii în schemele instituționale de sprijin existente;
- Revizuirea Programelor de stat limitate ca mărime și ca impact la nivelul întregii economii.

2. PRIORITĂȚI-CHEIE ÎN SECTORUL ENERGETIC

Securitatea energetică rămâne una dintre cele mai critice provocări strategice ale Republicii Moldova. Abordarea acestora necesită reforme continue și măsuri ținute pentru reducerea expunerii la vulnerabilitățile pieței energetice, concomitent cu consolidarea rezilienței pe termen lung. Totodată, costurile energetice ridicate au afectat negativ inflația, puterea de cumpărare, competitivitatea industrială și stabilitatea economică generală.

Pentru consolidarea securității energetice, accelerarea integrării pe piață și facilitarea investițiilor private, sunt propuse următoarele acțiuni prioritare:

- 1. Consolidarea securității energetice prin integrare pe piața UE și diversificarea aprovizionării.** Finalizarea interconectărilor cu România, diversificarea importurilor de energie și consolidarea rețelelor de transport și distribuție a energiei electrice și gazelor, pentru îmbunătățirea securității aprovizionării și accelerarea integrării în piața energetică europeană.
- 2. Accelerarea investițiilor în rețele electrice, surse regenerabile, capacități de bază/vârf și flexibilitate a sistemului.** Promovarea investițiilor în rețelele electrice, în capacități de generare din surse regenerabile, în centrale de bază și de vârf, precum și în soluții de stocare a energiei și de flexibilitate a rețelei, printr-un cadru de reglementare stabil, bancabil și predictibil.
- 3. Finalizarea liberalizării pieței de electricitate și gaze.** Accelerarea liberalizării pieței prin stimularea concurenței, reducerea rolului dominant al Energocom și atragerea companiilor energetice internaționale, pentru îmbunătățirea eficienței pieței și a opțiunilor consumatorilor.
- 4. Consolidarea guvernancei și a predictibilității reglementării.** Creșterea transparenței, a certitudinii reglementării și a unei guvernance bazate pe merit, în vederea îmbunătățirii performanței instituțiilor publice din sectorul energetic, consolidării încrederii investitorilor și atragerii capitalului privat pe termen lung.

Măsuri de implementare propuse

Securitate energetică

- Finalizarea dezvoltării noilor interconectări electrice cu România, permițând cuplarea deplină a pieței și integrarea în piața europeană de electricitate;
- Creșterea flexibilității rețelei pentru a facilita integrarea generării regenerabile, a sistemelor de stocare pe baterii, a flexibilității din partea cererii și a tehnologiilor emergente precum hidrogenul;
- Diversificarea surselor de aprovizionare cu gaze și produse petroliere, pentru eliminarea dependenței de un singur furnizor și consolidarea securității aprovizionării.

Generare energetică și surse regenerabile

- Promovarea unei generări de electricitate fiabile, accesibile și cu emisii reduse de carbon, prin mecanisme de sprijin finanțabile, competitive și transparente, într-un cadru de reglementare predictibil;
- Accelerarea implementării resurselor regenerabile, inclusiv solar, eolian și biomasă;
- Organizarea de licitații internaționale transparente, competitive și finanțabile pentru generare regenerabilă și servicii de flexibilitate a rețelei, inclusiv stocare și echilibrare.

Piețe și prețuri energetice

- Redimensionarea și redefinirea rolului companiei de stat Energocom, reducând poziția sa dominantă pe piață și asigurând condiții egale de concurență;
- Încurajarea intrării companiilor energetice internaționale, pentru creșterea concurenței, introducerea de tehnologii avansate, consolidarea guvernantei corporative și atragerea de capital privat transparent;
- Implementarea unui mecanism de recunoaștere a licențelor prin *sistemul de „pașaportare”* pentru licențele de comercializare a gazelor naturale emise de statele membre ale UE, în vederea facilitării accesului operatorilor europeni pe piața din Republica Moldova și alinierii cadrului normativ național la bunele practici europene;
- Introducerea unui *Program de Eliberare a Gazelor* (Gas Release Program – GRP), astfel cum a fost recomandat de Comunitatea Energetică pentru Republica Moldova, în vederea creșterii lichidității și competitivității pe piața gazelor naturale, diversificării surselor de aprovizionare și reducerii dependenței de un număr limitat de furnizori.

Guvernare și reglementare

- Consolidarea transparenței, predictibilității și dialogului cu părțile interesate din partea ANRE și a Ministerului Energiei, prin: consultări publice cu perioade rezonabile de dezbatere; publicarea răspunsurilor justificate la comentariile părților interesate; elaborarea de ghiduri și manuale de implementare pentru interpretarea unitară a legislației;
- Evitarea creării sau menținerii monopolurilor de stat care distorsionează concurența, descurajează inovația și reduc eficiența pieței;
- Introducerea unor indicatori-cheie de performanță (KPI) și a unor stimulente bazate pe performanță pentru companiile energetice de stat;
- Implementarea unor programe de eficiență și optimizare a costurilor pentru instituțiile și companiile publice din energie, inclusiv Moldelectrica, Termoelectrica, ANRE și CNED;
- Promovarea numirilor bazate pe merit și a managementului profesionist în sectorul energetic, astfel încât pozițiile de conducere să fie ocupate pe criterii de competență, nu de apartenență politică;
- Privatizarea companiilor Red Nord și Furnizare Nord, prin licitații internaționale transparente, pentru atragerea unor operatori globali calificați.

3. PRIORITĂȚI-CHEIE AFERENTE PIEȚEI FINANCIARE

3.1. Sectorul Bancar

Sectorul bancar are un rol esențial în susținerea investițiilor, facilitarea accesului la finanțare și consolidarea competitivității economiei Republicii Moldova. Prioritățile propuse de comunitatea de afaceri vizează alinierea cadrului de reglementare la standardele Uniunii Europene, optimizarea cerințelor prudențiale și eliminarea barierelor legislative care limitează eficiența finanțării, dezvoltarea pieței de leasing și digitalizarea serviciilor financiare.

Priorități:

- Revizuirea cerințelor de capital pentru sistemul bancar și alinierea la cerințele UE. Optimizarea capitalului alocat pentru acoperirea expunerilor din credit. Această măsură ar genera o scădere a costului surselor de finanțare pentru business și populație și ar crește competitivitatea afacerilor la accederea pe piețele de desfacere ale UE;
- Abrogarea reglementărilor BNM de provizionare prudențială. Menținerea doar a abordării de clasificare și evaluare a instrumentelor financiare conform IFRS 9, în același scop de optimizare a capitalului (alinie la practicile UE);
- Liberalizarea plății salariilor la instituțiile de stat prin Mpay;
- Accelerarea procesului de emitere a certificatelor de performanță energetică pentru clădirile rezidențiale;
- Alinierea procesului de recuperare pentru leasingul intern al băncilor cu reglementările aplicabile companiilor de leasing. Aceasta ar permite preluarea obiectului de leasing la momentul înregistrării restanței (dpd), spre deosebire de procesul actual de recuperare al băncii, care poate obține obiectul de leasing doar în baza unei hotărâri judecătorești;
- Extinderea eligibilității pentru subvenții a leasingului agricol, similar creditelor.

3.2. Piața de capital

O piață de capital modernă și funcțională este un element indispensabil pentru atragerea investițiilor, diversificarea mecanismelor de finanțare și susținerea dezvoltării economice pe termen lung a Republicii Moldova. Prioritățile identificate de mediul de afaceri urmăresc modernizarea infrastructurii pieței de capital, liberalizarea fluxurilor investiționale și alinierea cadrului de reglementare la bunele practici europene, pentru a stimula investițiile locale și internaționale.

Priorități:

- Dezvoltarea pieței secundare a obligațiunilor, prin crearea unui cadru eficient de tranzacționare și asigurarea transparenței pentru investitori;
- Liberalizarea fluxurilor de capital, prin facilitarea investițiilor transfrontaliere — atât a investițiilor locale în piețele externe, cât și a investițiilor străine pe piața din Republica Moldova;
- Extinderea maturității emisiunilor de stat, pentru a promova stabilitatea pieței și a oferi diversificare în portofoliile investiționale;
- Emiterea de euroobligațiuni (Eurobonds), ca instrument de diversificare a surselor de finanțare și de integrare pe piețele internaționale de capital;
- Dezvoltarea sectorului fondurilor de investiții ca instrument alternativ de finanțare și investiții;

- Implementarea unor instrumente moderne și flexibile de capital, aplicabile în toate sectoarele economice (ex. mecanisme de tip squeeze-out, programe de răscumpărare de acțiuni), pentru a susține guvernanta corporativă și dinamica pieței;
- Asigurarea funcționalității comerciale a operațiunilor REPO și extinderea accesului instituțiilor financiare nebankare la programele de brokeraj primar pentru valorile mobiliare de stat, în vederea consolidării lichidității și dezvoltării infrastructurii pieței de capital.

3.3. Fonduri de pensii private

Dezvoltarea sectorului fondurilor de pensii private reprezintă un element important pentru diversificarea surselor de economisire pe termen lung, consolidarea securității financiare a populației și dezvoltarea pieței de capital din Republica Moldova. Prioritățile identificate vizează ajustarea cadrului de reglementare pentru a asigura un mecanism de administrare mai flexibil, proporțional și competitiv al fondurilor de pensii private, în conformitate cu practicile europene. Aceste măsuri vor contribui la atragerea participanților, stimularea investițiilor pe termen lung și crearea unui sector sustenabil al pensiilor private.

Priorități:

- Revizuirea reglementărilor naționale primare și secundare privind rolul Depozitarului (banca custode), în special în ceea ce privește obligația de a ține registrul unităților fondului. Noile reglementări ar trebui să prevadă opțiuni multiple pentru administrarea registrului, permițând administratorilor de fonduri să aleagă soluții proporționale cu dimensiunea și complexitatea activității;
- Clarificarea cerințelor privind menținerea capitalului social minim, oferind posibilitatea ca capitalul propriu al administratorului fondului să fie utilizat în mod flexibil, după ce a fost vărsat integral;
- Adaptarea pragurilor de investiții în ETF-uri, prin majorarea limitei de 10% (în special la început), pentru a permite diversificarea portofoliului de acțiuni;
- Simplificarea cadrului de funcționare pentru fondurile ocupaționale, astfel încât mai mulți angajatori să poată contribui la același fond de pensii ocupaționale.

3.4. Asigurările Agricole

Funcționarea eficientă a sistemului de asigurare agricolă depinde de existența unui mecanism de subvenționare predictibil, cu termene clare de aplicare și plată. Lipsa unui calendar pentru lansarea apelurilor de depunere a cererilor de subvenționare generează incertitudine pentru fermieri și companiile de asigurări, afectând procesul de despăgubire și reducând eficiența instrumentelor de gestionare a riscurilor în agricultură.

Priorități:

- Necesitatea reformelor la nivel de stat și a unui studiu avansat privind managementul riscurilor în agricultură, bazat pe analiza riscurilor de producție asigurabile și pe cele mai bune practici internaționale (ex. Franța și Austria).
- Extinderea programelor de educație financiară și de management al riscurilor în mediul rural pentru îmbunătățirea capacității fermierilor de a gestiona riscurile.
- Consolidarea sistemului existent de asigurări agricole ca instrument principal de protecție a fermierilor.
- Optimizarea mecanismelor de subvenționare - Creșterea gradului de accesibilitate și informare a fermierilor cu privire la mecanismele de subvenționare și modul în care pot beneficia de ele.

- Dezvoltarea unei culturi a responsabilității în rândul fermierilor, bazată pe conștientizarea riscurilor climatice și adoptarea măsurilor preventive, susținută prin politici publice care încurajează investițiile în tehnologii de protecție și adaptare.

4. PRIORITĂȚI CHEIE PENTRU FACILITAREA COMERȚULUI

În contextul integrării europene și al facilitării comerțului cu Uniunea Europeană (UE), Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor (ANSA) din Republica Moldova joacă un rol esențial. Astfel este imperios ca să fie alocate fondurile și resursele financiare necesare astfel încât RM să poată valorifica pe deplin rolul și atribuțiile ANSA în acest proces. Beneficiul de creștere economic de bază, în procesul de integrare a RM la UE se concentrează pe alinierea deplină la standardele UE pentru a deschide noi piețe și a simplifica procedurile la frontieră

Priorități:

- **Armonizarea legislativă și instituțională:** Transpunerea rapidă a celor peste 260 de acte legislative din domeniul sanitar-veterinar și fitosanitar (SPS) conform criteriilor de aderare la UE;
- **Actualul sistem de autorizare a produselor în Republica Moldova** impune certificate de conformitate obligatorii, generând bariere comerciale și costuri administrative, spre deosebire de regimul din UE. Se propune revizuirea cadrului normativ prin eliminarea certificatelor obligatorii și implementarea unui model bazat pe auto-declarația producătorului, supraveghere a pieței și controale ex-post bazate pe risc;
- **Digitalizarea serviciilor publice:** Automatizarea totală a proceselor de emitere a certificatelor și integrarea platformelor ANSA cu sistemele europene corespunzătoare;
- **Controale prioritare pentru operatorii autorizați:** Implementarea facilităților de vămuire rapidă și simplificată la Posturile de Inspecție la Frontieră (PIF-uri, precum Leușeni) pentru companiile cu statut de [Operator Economic Autorizat \(AEO\)](#);
- **Extinderea listei de produse autorizate pentru export:** Consolidarea sistemelor de control pentru obținerea dreptului de a exporta **noi categorii de produse de origine animală**, precum carnea proaspătă de pasăre (obținută deja pentru întreg teritoriul) și carnea de porc;
- **Modernizarea rețelei de laboratoare de referință:** Îmbunătățirea capacităților tehnice de testare și certificare a inofensivității produselor agroalimentare pentru a respecta cerințele pieței unice europene;
- **Reorganizarea structurală și supravegherea nișelor europene:** Crearea unor noi subdiviziuni specializate (ex: Direcția agricultură ecologică) pentru a monitoriza lanțurile valorice cu potențial mare de export;
- **Managementul riscurilor și eliminarea substanțelor interzise:** Supravegherea strictă a pieței pentru a garanta absența reziduurilor de pesticide interzise în UE (ex: glifosinat, mancozeb), oferind astfel un avantaj competitiv exportatorilor moldoveni.

5. PRIORITĂȚI-CHEIE ÎN SECTORUL AGRICOL ȘI PRODUCERII DE CARNE

5.1. Extinderea accesului sectorului agroalimentar la fondurile europene și instrumentele de preaderare

Priorități:

- Asigurarea accesului prioritar al sectorului agroalimentar la fondurile europene și instrumentele de preaderare;
- Finanțarea investițiilor în modernizarea fermelor, dezvoltarea capacităților de procesare, bunăstarea animalelor, biosecuritate, digitalizare și eficiență energetică;
- Asigurarea accesului la aceste programe atât pentru întreprinderile mici și mijlocii, cât și pentru companiile mari care generează valoare adăugată și contribuie la dezvoltarea lanțurilor agroalimentare.

5.2. Accesul la apă potabilă – condiție fundamentală pentru protejarea sănătății publice și susținerea dezvoltării durabile a comunităților din Republica Moldova

Priorități:

- Extinderea și modernizarea infrastructurii publice de alimentare cu apă, în special în zonele rurale și în comunitățile insuficient deservite, pentru a crește accesul la servicii fiabile de alimentare cu apă potabilă;
- Promovarea implementării tehnologiilor inovatoare și adaptate condițiilor locale pentru distribuția și monitorizarea apei potabile, ținând cont de necesitățile și particularitățile fiecărei comunități;
- Îmbunătățirea accesului la apă potabilă sigură și la prețuri accesibile, prin asigurarea faptului că investițiile în infrastructură sunt însoțite de servicii eficiente de furnizare a apei, monitorizare continuă, precum și de operarea și întreținerea durabilă a sistemelor;
- Reabilitarea de urgență a sistemelor centralizate de irigare prin modernizarea infrastructurii majore – în special zona de Sud și Sud-Est;
- Dezvoltarea infrastructurii de irigații la scară mică prin construcția bazinelor de acumulare a apei de ploaie - pentru a facilita micii producători să stocheze apa în perioadele cu deficit de precipitații;
- Modernizarea lacurilor locale și a stațiilor de pompare aferente;
- Subvenționarea energiei regenerabile prin implementarea în premieră a subvențiilor de stat pentru instalații de energie verde integrate direct în sistemele de irigare - pentru a reduce costurile per metru cub de apă pompată;
- Tranziția la irigarea prin picurare - subvenționarea echipamentelor de înaltă eficiență (sisteme prin picurare, senzori de umiditate a solului) pentru a elimina risipa de apă.

5.3. Managementul riscurilor în agricultură

Priorități:

- Necesitatea reformelor la nivel de stat și a unui studiu avansat privind managementul riscurilor în agricultură, bazat pe analiza riscurilor de producție asigurabile și pe cele mai bune practici internaționale (ex. Franța și Austria);
- Extinderea programelor de educație financiară și de management al riscurilor în mediul rural, pentru îmbunătățirea capacității fermierilor de a gestiona riscurile;
- Consolidarea sistemului existent de asigurări agricole ca instrument principal de protecție a fermierilor;
- Optimizarea mecanismelor de subvenționare — creșterea gradului de accesibilitate și informare a fermierilor cu privire la mecanismele de subvenționare și modul în care pot beneficia de ele;

- Dezvoltarea unei culturi a responsabilității în rândul fermierilor, bazată pe conștientizarea riscurilor climatice și adoptarea măsurilor preventive, susținută prin politici publice care încurajează investițiile în tehnologii de protecție și adaptare.

5.4. Asigurarea unei perioade de tranziție pentru implementarea graduală a standardelor europene în sectorul zootehnic

Priorități:

- Negocierea unor perioade de tranziție de 10–15 ani pentru implementarea standardelor europene cu impact investițional major;
- Aplicarea etapizată a cerințelor privind bunăstarea animalelor, protecția mediului, standardele de producție și investițiile obligatorii în ferme;
- Corelarea calendarului de implementare cu disponibilitatea instrumentelor de finanțare și a mecanismelor de sprijin pentru investiții.

5.5. Consolidarea cadrului național de prevenire, combatere și compensare a Pestei Porcine Africane (PPA)

Prevenirea și controlul eficient al Pestei Porcine Africane necesită o abordare coordonată la nivel național, care să reducă riscul transmiterii virusului între fauna sălbatică și exploatațiile comerciale de porcine.

Priorități:

- Elaborarea și implementarea unui program național de management al populației de mistreți în zonele cu risc epidemiologic ridicat, în conformitate cu recomandările Uniunii Europene și ale Organizației Mondiale pentru Sănătatea Animalelor (WOAH);
- Consolidarea sistemului de monitorizare sanitar-veterinară, intensificarea cooperării dintre autoritățile competente și asigurarea resurselor necesare pentru prevenirea și combaterea bolii în fauna sălbatică și gospodăriile individuale;
- Instituirea unui mecanism permanent și predictibil pentru evaluarea rapidă a pagubelor, plata despăgubirilor într-un termen clar stabilit și finanțarea repopulării fermelor afectate;
- Asigurarea gestionării eficiente a animalelor sacrificate și a furajelor compromise, precum și implementarea unor măsuri eficiente de control al bolii pentru reducerea riscurilor epidemiologice și protejarea securității alimentare.

6. PRIORITĂȚI CHEIE ÎN DOMENIUL TELECOMUNICAȚIILOR ȘI SERVICIILOR DIGITALE

Telecomunicațiile și serviciile digitale trebuie tratate drept infrastructură critică pentru competitivitatea economică, integrarea europeană și transformarea digitală a Republicii Moldova. În contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană, cadrul de reglementare trebuie să stimuleze investițiile, inovarea, digitalizarea serviciilor publice și dezvoltarea economiei digitale, asigurând în același timp predictibilitate, proporționalitate și consultare reală cu mediul de afaceri.

6.1. Digitalizarea serviciilor publice prin recunoașterea documentelor electronice

În relațiile comerciale internaționale, majoritatea companiilor utilizează semnături electronice simple sau avansate (DocuSign, Adobe Sign), însă documentele respective întâmpină dificultăți în raport cu autoritățile publice din Republica Moldova.

Priorități:

- Modificarea Legii nr. 124/2022 privind identificarea electronică și serviciile de încredere;
- Aplicarea principiului că documentele electronice nu pot fi respinse exclusiv deoarece nu sunt semnate cu semnătură electronică calificată;
- Accelerarea interoperabilității între sistemele digitale ale statului;
- Implementarea completă a principiului „once-only”, astfel încât datele să fie prezentate o singură dată de către companii și reutilizate între instituții.

6.2. Registru unic digital pentru business

Mediul de afaceri este obligat să utilizeze multiple sisteme electronice fără interoperabilitate, ceea ce generează costuri și sarcini administrative ridicate. Este necesară crearea unei platforme unificate pentru raportare și autorizare.

Priorități:

- Implementarea Registrului Unic de Raportare și Permise în cadrul „Cabinetului Personal” al companiilor;
- Integrarea sistemelor e-Factura, MPass, MSign, MPower, MConnect și MEV;
- Introducerea dosarului digital complet al companiei;
- Automatizarea reînnoirii licențelor, certificatelor și autorizațiilor

6.3. Stimularea investițiilor în infrastructura digitală

Operatorii telecom se confruntă cu cerințe investiționale și de conformare din ce în ce mai complexe: Cell Broadcast, eCall, NG-eCall, 112 în VoLTE, cerințe de securitate cibernetică și implementarea legislației digitale europene. Doar implementarea principiului Roam Like At Home (RLAH) într-un termen de aproximativ două luni, comparativ cu perioada de tranziție de aproape un deceniu acordată statelor membre ale Uniunii Europene, a presupus investiții semnificative pentru operatorii din Republica Moldova și un efort operațional fără precedent, care nu poate fi absorbit fără impact asupra sustenabilității.

Priorități:

- Reducerea costurilor pentru licențele de utilizare a frecvențelor radio;
- Posibilitatea achitării eşalonate a licențelor pe perioada valabilității acestora;
- Aplicarea principiului proporționalității pentru noile obligații impuse operatorilor;
- Mecanisme de recuperare a costurilor asociate obligațiilor implementate în interes public;
- Finanțări preferențiale pentru investiții pe termen lung în infrastructura de fibră optică, centre de date, cloud și rețele de nouă generație;
- Simplificarea procedurilor pentru obținerea certificatelor de urbanism;
- Alinierea condițiilor pentru extravilan la cele existente în intravilanul localităților mici;
- Prioritizarea proiectelor care susțin digitalizarea serviciilor publice, educația și economia locală

6.4. Dezvoltarea economiei digitale și a comerțului electronic

Priorități:

- Facilitarea accesului pe piață pentru platforme globale precum PayPal, Revolut și Stripe;
- Reglementări proporționale pentru prestatorii de servicii de plată;
- Adaptarea cadrului legislativ privind e-factura la cerințele economiei digitale;
- Interconectarea sistemelor e-Factura cu MConnect și sistemele ERP ale companiilor;
- Identificarea și promovarea serviciilor digitale care pot accelera dezvoltarea comerțului electronic;
- Crearea unui sandbox de reglementare pentru fintech;

- Testarea serviciilor digitale inovatoare înainte de implementarea la scară largă;
- Facilitarea dezvoltării soluțiilor de plăți digitale și identitate electronică;
- Susținerea start-up-urilor și a inovării locale.

7. PRIORITĂȚILE CHEIE PENTRU TRANZIȚIA VERDE

7.1. Asigurarea transparenței și reprezentativității în guvernarea Sistemului de Depozit pentru Ambalaje (SDA)

Funcționarea eficientă a Sistemului de Depozit pentru Ambalaje (SDA) depinde de un model de guvernare transparent, echilibrat și reprezentativ, care să asigure implicarea tuturor actorilor economici în procesul decizional. O reprezentare echitabilă a sectorului privat va consolida încrederea în sistem și va contribui la implementarea sustenabilă și eficientă a acestuia.

Priorități:

- Asigurarea reprezentării echitabile a tuturor categoriilor de operatori economici în structurile de guvernare ale SDA;
- Instituirea unor mecanisme transparente și participative de luare a deciziilor privind administrarea și dezvoltarea sistemului;
- Consolidarea dialogului dintre autoritățile publice și sectorul privat în procesul de funcționare și perfecționare a SDA.

7.2. Asigurarea unui cadru clar, proporțional și predictibil pentru aplicarea plăților și taxelor de mediu

Aplicarea eficientă a plăților și taxelor de mediu necesită un cadru legislativ clar, predictibil și aliniat la principiile Uniunii Europene, care să ofere certitudine juridică și să asigure utilizarea proporțională a instrumentelor economice de mediu. Un astfel de cadru va contribui la atingerea obiectivelor de mediu, menținând totodată un climat investițional favorabil.

Priorități:

- Revizuirea cadrului legislativ privind plățile și taxele de mediu pentru clarificarea normelor și a obligațiilor fiscale;
- Asigurarea aplicării proporționale a instrumentelor economice de mediu, în conformitate cu principiile și practicile Uniunii Europene.
- Crearea unui cadru fiscal predictibil care să reducă incertitudinea juridică și să susțină investițiile.

7.3. Necesitatea unei comunicări și coordonări în lumina implementării CBAM

Implementarea mecanismului de ajustare a carbonului la frontieră (CBAM) necesită o coordonare eficientă între instituțiile responsabile și un dialog continuu cu mediul de afaceri, pentru a facilita alinierea la cerințele Uniunii Europene și a limita impactul asupra competitivității economiei.

Priorități:

- Clarificarea responsabilităților instituționale privind implementarea mecanismului CBAM și a politicilor conexe;
- Instituirea unui mecanism permanent de coordonare interinstituțională și dialog cu mediul de afaceri;

- Elaborarea unui plan de implementare cu termene, responsabilități și măsuri clare pentru conformarea la cerințele Uniunii Europene;
- Asigurarea unui cadru care să protejeze competitivitatea sectorului economic și să stimuleze investițiile în decarbonizare și energie regenerabilă.

8. PRIORITĂȚI-CHEIE ÎN IMPLEMENTAREA REFORMELOR STRUCTURALE DE IMPACT PE PIAȚA MUNCII

Piața muncii din Republica Moldova se confruntă cu provocări structurale majore generate de deficitul forței de muncă, migrația specialiștilor, schimbările demografice și transformările accelerate ale economiei. Aceste tendințe, agravate de dificultățile de atragere și retenție a angajaților, afectează competitivitatea întreprinderilor și capacitatea acestora de a susține investițiile și creșterea economică.

Totodată, procesul de integrare europeană și apariția noilor forme de muncă impun necesitatea dereglementării cadrului normativ inclusiv a procedurilor ce tin de importul resursei umane, prin asigurarea securității naționale, dar și modernizarea cadrului normativ ce tine de relații de muncă, inspectia muncii și o mai bună adaptare a sistemului educațional și a politicilor de ocupare la cerințele reale ale pieței muncii.

Priorități:

- Modernizarea Codului muncii și implementarea echilibrată a directivelor UE;
- Simplificarea procedurilor ce tin de înregistrarea strainilor (resursei de munca uimportata in RM)
- Flexibilizarea relațiilor de muncă și reducerea birocrăției pentru angajatori;
- Dezvoltarea muncii prin platforme digitale într-un cadru competitiv;
- Simplificarea procedurilor de angajare a lucrătorilor străini;
- Consolidarea educației duale și adaptarea competențelor la cerințele economiei;
- Măsuri pentru reducerea economiei informale și stimularea ocupării formale;
- Consolidarea capacităților ISM și adoptarea măsurilor eficiente de combatere a muncii la negru și ocupării neformale;